

Riigikontrolli võimalused kontrollida omavalituste tulude piisavust nende ülesannete täitmiseks

Airi Mikli
Riigikontrolli peakontrolör

Kaks küsimust:

- Kas Riigikontroll saab kontrollida omavalitsuste tulude piisavust nende ülesannete täitmiseks ?
- Kuidas kontrollida tulude piisavust?

Riigikontrolli pädevuse laiendamine (2006)

(valdade/linnade puudulikule kontrollile viitasid rahvusvahelised aruanded, nt 2001 CRECO (Group of States Against Corruption, Council of Europe))

Eesmärk:

- väliskontrolli tugevdamine avaliku raha kasutamise üle ning
- korrupsiooniriski vähendamine ning võimalike korrupsioonijuhtumite avalikustamine

Ülesanded seoses KOVidega :

- anda Riigikogule ja avalikkusele kindlustunne, et avalikku raha kasutatakse õiguspäraselt ja tulemuslikult
- koostöö valdade/linnadega sisekontrolli ja siseauditi arendamisel

Valla pesumajateenus

Kaevandusmuuseum

3-4-1-8-09 *ülesanded vs raha*

- **Omavalitsuse** õigus ja kohustus otsustada/korraldada kõiki kohaliku elu küsimusi, sh otsustada nendeks eraldatud raha kulutamine
- **Riigi** otsustus, milline ülesanne omavalitsuslik ja milline riiklik
- **Riigi** kohustus luua (kaasates otsuste tegemisse kohalikke omavalitsusi) (stabiilne) rahastamise süsteem, mis tagaks piisavalt raha nii riiklikele (kulupõhine) kui ka kohalikele ülesannetele:
 - riigieelarves on raha iga konkreetse riikliku ülesande jaoks
 - raha lahutatus võimaldab hinnata omavalitsuslike ülesannete jaoks eraldatud raha piisavust (nn ülejäägi meetod ei ole lubatud)

3-4-1-8-09 raha vs piisav raha

Omavalitsuslike ülesannete piisav rahastamine:

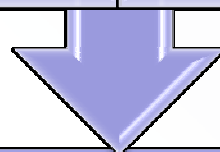
- **riigil** valikuõigus rahastamise allikate suhtes (maksud, toetused, muud tasud). Lähtuda ülesannete süsteemist (nii kohustuslikud kui ka vabatahtlikud ülesanded)
- “vaesemate” omavalitsuste kaitseks rakendada ühtlustamise mehhanisme, et tasandada potentsiaalsete tuluallikate ja kulutuste ebaühtlast jagunemist omavalitsuste vahel
- raha kohalike ülesannete täitmiseks vähemalt minimaalselt vajalikus mahu, s.t, et teenuste tase ei langeks rahapuuduse tõttu oluliselt madalamale sarnaste teenuste üldisest tasemest teistes omavalitsustes. Kui mingi ülesanne on rahapuudusel täitmata jäänud, peab piisavust saama hinnata mitte abstraktselt vaid iga omavalitsuse kohta eraldi.
- Õigus piisavatele rahalistele vahenditele omavalitsuslike ülesannete täitmiseks ei hõlma õigust sellele, et kord juba saavutatud kohalike ülesannete rahastamise taset mitte kunagi ei vähendataks.
- Ülesande alarahastamisest ei pruugi järelduda, et riik on midagi tegemata jätnud, see võib olla ka omavalitse enda tegevuse või tegevusetuse põhjustatud.

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Riiklikud ülesanded

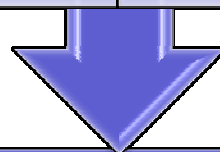
Kohalikud ülesanded – seadustes määratud ja vabatahtlikud

Ülesannete täitmise nõuded ja kvaliteet

Üldine standard või haldusleping

Võimaldab määratleda sarnaste teenuste üldist taset Eestis

Rahastamine

Riigieelarves raha ülesannete kaupa, RE alusel antakse igale KOVile

“Piisavuse” ja allikad otsustab riik, raha ei seota ülesandega

Näited omavalitsuslike ülesannete rahastamisallikate kohta

- **Toetusfond** sisaldab RE tasandusfondi konkreetsete ülesannete täitmiseks eraldatavat raha (pedagoogide palgad, toimetulekutoetus, väikesaarte toetus, koolilõuna toetus, sotsiaaltoetuste ning -teenuste osutamise toetus). Nimetatud vahendite jaotusmehhanismi kehtestab Vabariigi Valitsus.
- **ministeeriumide investeringukavad ja –toetused**, kuna objektid (koolid, kultuurimajad, hoolekandeesutused, teed jne) on kohaliku omavalitsuse omanduses, siis nimetatud programmist eraldatakse vahendeid munitsipaalinvesteeringute teostamiseks.
- Kohalikud omavalitsused võivad **projektipõhiselt** taotleda sihtasutustelt ja avalik-õiguslikelt juriidilistelt isikutelt täiendavaid vahendeid mitmesuguste tegevuste läbiviimiseks. Näiteks eraldatakse sihtasutustest toetusi nii kultuuriürituste läbiviimiseks kui ka investeeringuteks.

Võtmeküsimuseks ülesannete jaotus

Riiklikud ülesanded 2011 riigieelarves

- Kaitseministeerium - mitteerakorraliste juhtumite ilmnemisel kaetakse kulud ministeeriumi eelarvest. Terviklahendus vaadatakse üle tulevikus...
- Sotsiaalministeerium - toimetulekutoetuste vahend. Toetusfondis eristatakse muudest eraldistest Vabariigi Valitsuse määrusega.
- Kultuuriministeerium - maakondlikud raamatukogud (teavikud, nelja töötaja töötasu, ühenduse loomine üldkasutatava andmesidevõrguga).
- Siseministeerium - vahistatute vara hoiule võtmine, surnute ekspertiisi vedu, sündide ja surmade registreerimine. Kulud kaetakse ministeeriumi eraldiste arvelt.

Siseministeerium, Kohaliku omavalitsuse funktsioonid

<http://www.siseministeerium.ee/5979/>

Muud riigifunktsioonid

Kohalikud omavalitsused vastutavad omandi- ja maareformi läbiviimise eest. Samuti koguvad kohalikud omavalitsused andmeid riigiregistrite jaoks.

Tasandusfondi arendamine ja teenuse minimaalne kvaliteet

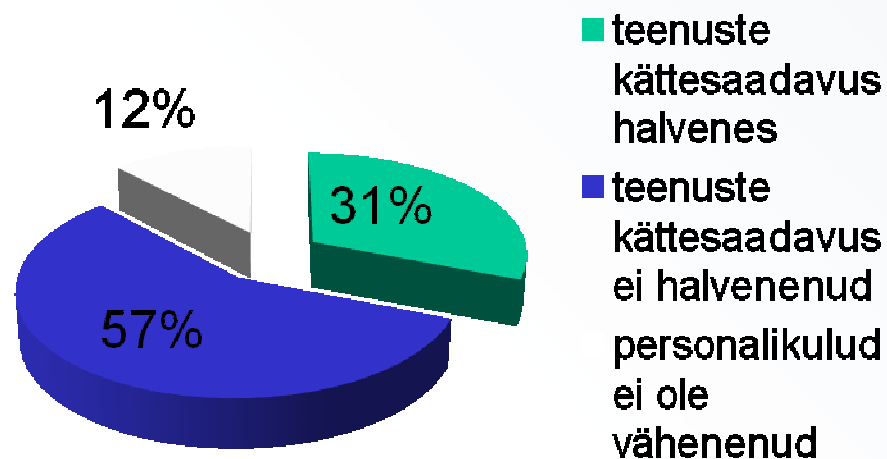
Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni läbirääkimiste rahanduse ja maksupoliitika töörühm, 10.09.2010 protokoll tasandusfondi jaotuspõhimõtete arendamise kohta:

- OVL arvamusel, et “jaotussüsteem peaks olema kuluvajaduse põhine, aga tasandusfondi maht sõltub poliitilistest otsustest”.
- RahM seisukoht on, et “tasandusfondi jaotuspõhimõtte arendus on suunatud õiglasemale rahajagamisele, mitte mingit konkreetset liiki kulude katmisele.

Omavalitsuse tulude vähenemise mõju 2010.a

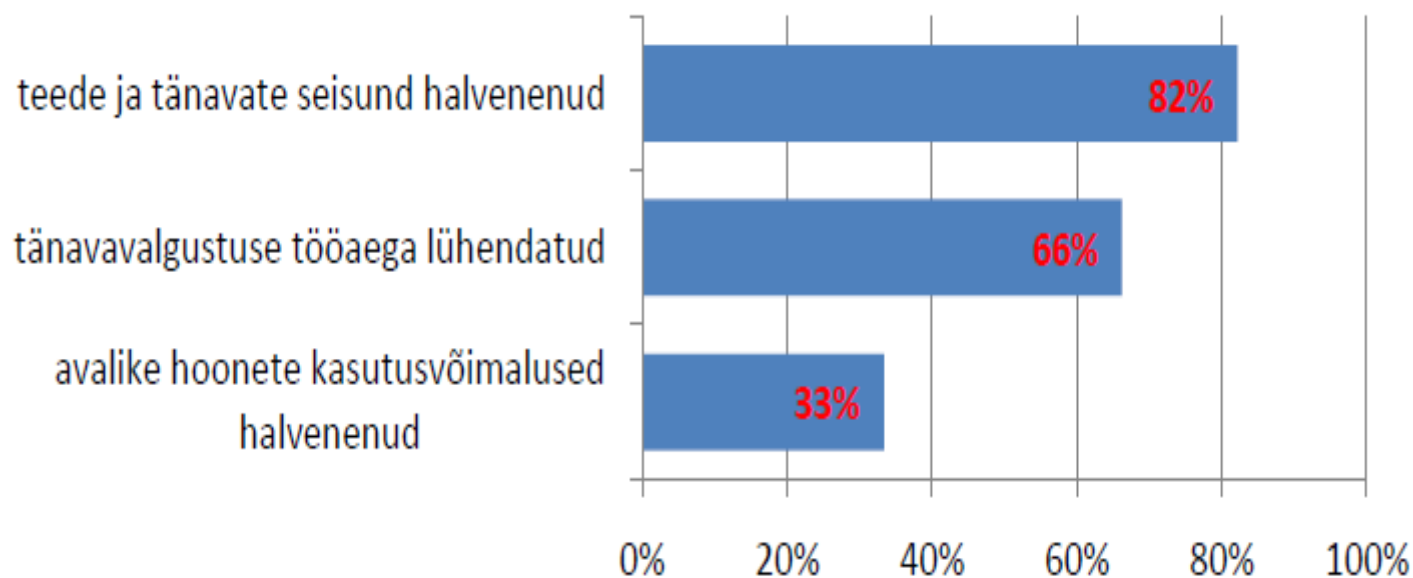
- Kas personalikulude vähenemisest tingitud ümberkorraldused töötasude ja/või teenistujate, töötajate arvu osas on Teie hinnangul halvendanud Teie valla või linna osutatavate avalike teenuste kättesaadavust?

KOVde hinnang teenuste kättesaadavuse muutusele seoses personalikulude vähenemisega

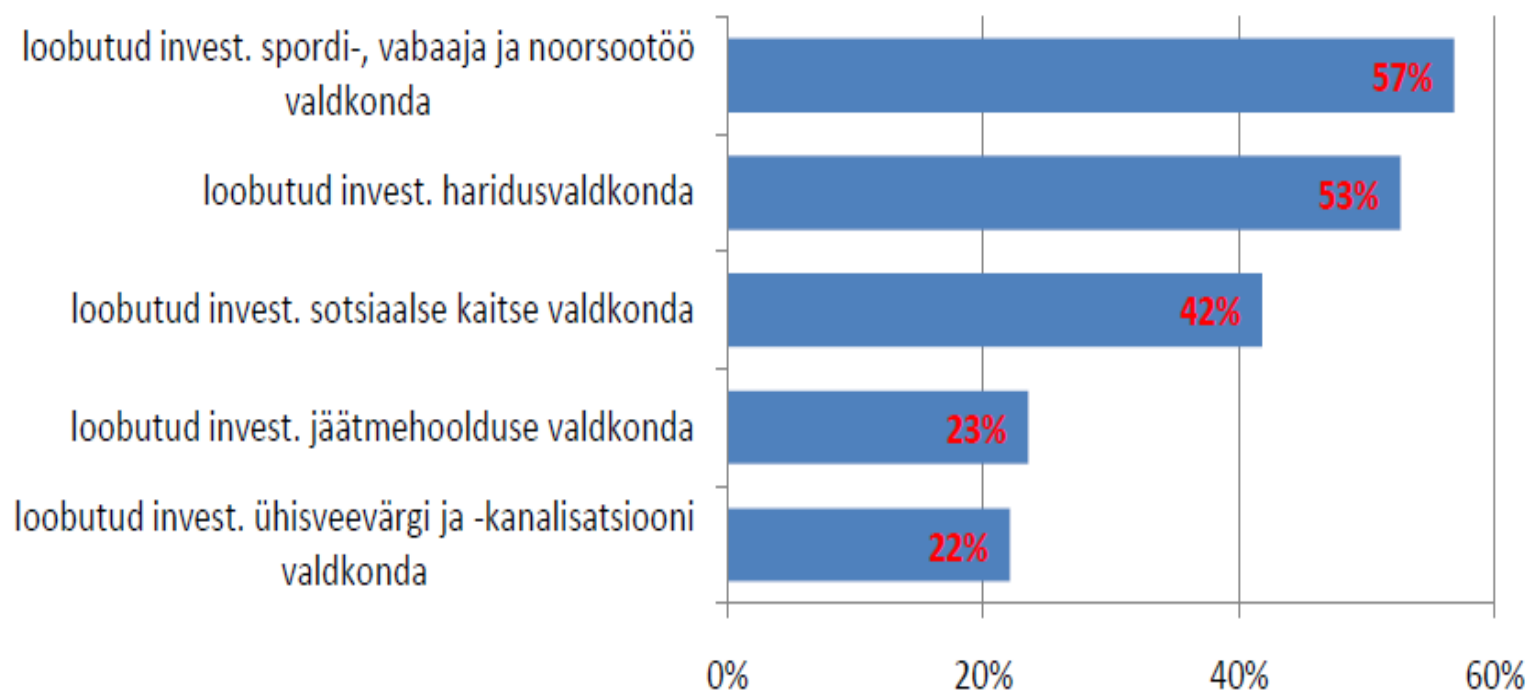

Küsitletud KOVide hinnangud investeeringute ja majandamiskulude vähendamise tagajärjedest

Küsitletud KOVide osakaal valdkondlike investeeringute vähendamisel

Muud mõjud

- Inimese jaoks peab olema tagatud, et ta saab talle vajaliku omavalitsuse pakutava teenuse vähemalt sarnase minimaalse kvaliteediga kätte olenemata kodupaiga asukohast.
- Kuna omavalitsustelt ei või nõuda kohaliku elu küsimuste jaoks mõeldud raha kasutamist riiklike kohustuste täitmiseks, muutub raha kasutamine oma ülesannete täitmisel läbipaistvamaks ja kontrollitavaks.
- Kohustus „rahakotid eristada” toob Riigikontrolli arvates kaasa vajaduse täiendada ka omavalitsuste aruandluse korraldust.

Riigikontrolli auditid veebis

www.riigikontroll.ee